

*Солдатенко Валерій Федорович,
доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України,
Інститут політичних і етнонаціональних досліджень
ім. І. Ф. Кураса НАН України (м. Київ, Україна)*

РЕВОЛЮЦІЯ-ВІЙНА-ДИПЛОМАТІЯ: ДЕТЕРМІНАЦІЯ ВЕКТОРІВ НА ПОЧАТКОВИХ СТАДІЯХ ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ В УКРАЇНІ (АНАЛІЗ ДОСВІДУ 1917-1920 рр.)

Означені феномени – «революція», «війна», «дипломатія» – на перший погляд, не можуть виступати у логічному взаємозв'язку, тим більше – взаємодії, взаємодоповненні через свою органічну несумісність, різноспрямованість, мотивацію досягнення мети. Насправді ж досвід доводить, що їхні одночасні або в межах окремих періодів прояви не лише гіпотетично ймовірні, а й у певні моменти мають доволі серйозну детермінацію.

Причому, якщо зв'язок між революцією і війною видається зрозумілим у випадках немирних варіантів розвитку процесів суспільних рухів, або прагненні дій антиреволюційних сил з допомогою збройного чинника не допустити торжества, прогресивних ідеалів історичного поступу, то орієнтація на використання дипломатичних можливостей виглядає якщо не абсолютно недоцільною, то вкрай проблематичною.

Не вдаючись в теоретичні обґрунтування зведення чи поєднання різних векторів в певну органічну цілість, гадається варто навіть побіжно, в межах вкрай обмеженого ліміту публікації, звернутися до конкретних фактів періоду 1917-1920 рр., щоб, як мінімум, переконатися у наявності значного обсягу емпіричного матеріалу для аналізу і вартих уваги узагальнень. При цьому слід мати на увазі, що за різних конкретних обставин сутність усіх згаданих феноменів неминуче й калейдоскопічно змінювалася, набуваючи кожного разу особливих, специфічних характеристик і перспектив їх результативних реалізацій.

Коли на етапі здійснення загальноросійської буржуазно-демократичної революції, процесу децентралізації Росії в окремий революційний напрямок, ефективний суспільний потік оформилася Українська національно-демократична революція з перспективою запровадження широкої національно-територіальної автономії України, виникла можливість узгодження курсів обох революцій без доведення суперечностей, протистояння, що виникло, до воєнної фази. Центральна Рада вдало скористалася можливостями українсько-російських переговорів (зовсім непростих і небезконфліктних) до згоди Тимчасового уряду на впровадження в реалію стратегічної вимоги української сторони.

Однак, коли після перемоги жовтневого повстання в Петрограді, за його прикладом, розгорнулася масштабна боротьба за встановлення влади Рад в Україні, внутрішні суперечності дійшли до перших залпів, а потім і вибуху громадянської війни, в якій активну допоміжну (а зрештою вона виявилася вирішальною) роль відіграла Радянська Росія, досягти розрядки конфлікту між Раднаркомом Росії і Центральною Радою УНР виявилось неможливим.

Програвши військове протиборство, Центральна Рада дієво оспорила опанування України радянською владою, домігшись дипломатичними зусиллями приходу в Україну австро-німецьких окупантів. Знищивши радянську владу, нові господарі становища – іноземні союзники не могли змиритись не лише зі зрушеннями, принесеними соціальною революцією, а й з результатами національно-демократичної революції, зрадивши духу і букві Брестського миру, закрили можливість бодай наближення до вимріяних планів соборності українства.

Однак внутрішній потенціал нації, непримиренні настрої, що нуртували всередині основного масиву нації – селянства, значною мірою наблизили і крах окупаційно-гетьманського режиму, і вплинули на процес визрівання революційних процесів в Німеччині й Австро-Угорщині. Невщухаюча, наростаюча повстанська боротьба не давали шансів на будь-яке, навіть тимчасове замирення.

В той же час з травня до листопада 1918 р. в Києві відбувалися мирні переговори між РСФРР і Українською Державою, які, попри локальні досягнення, не могли закінчитися успіхом через антагоністичність двох сформованих державних режимів.

Повернення України на революційний шлях в результаті антигетьманського повстання під проводом Директорії, відновлення Української Народної Республіки відкривали певні можливості для налагодження мирних параметрів співіснування між Україною і Росією, чим спробувала скористатись Директорія, Рада народних міністрів УНР, направивши в умовах офіційно проголошеної війни дипломатичну місію до Москви. Об'єктивно сприятливі перспективи мирного залагодження українсько-російських стосунків були зірвані «партією війни» в Україні.

Паралельно закінчилися великим розчаруванням спроби проантантських сил заручитися підтримкою всесильних переможців у світовій війні через переговори з інтервентами в Одесі й Бірзулі.

Військові перипетії 1919-1920 рр., які межувалися такими дипломатичними акціями як договір командування Української галицької армії з Добровольчою армією, намаганнями знайти порозуміння частин Дієвої армії з підрозділами Червоної армії, також не мали позитивного результату, приводили до кризових явищ, з яких було так непросто виплутатися.

Треба зауважити, що розвивалися не лише односпрямовані процеси (як, наприклад припинити лихо – війну й досягти благополуччя – миру), а й зворотні тенденції. Так, Брестський мир для України означав не лише тимчасове припинення військових дій, досягнення тактичної мети, а й таїв у собі ескалацію, новий виток революційної війни проти окупації й породженого нею авторитарного гетьманського режиму. Варшавський договір (21 квітня 1920 р.) був прямим прологом нової війни проти України й вів до катастрофічного загострення, поглиблення проблем національної державності.

Не спиняючись на локальніших проявах дій таких чинників як революція, війна й дипломатія, гадається є сенс присвятити зачепленим аспектам спеціальні

дослідження, чого явно бракує сучасній історіографії. Окрім іншого є небезнадійні сподівання на отримання в результаті доволі повчальних уроків.

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ
УКРАЇНИ**

**Гуманітарно-педагогічний факультет
Кафедра міжнародних відносин і суспільних наук**

**ІНСТИТУТ ПОЛІТИЧНИХ І ЕТНОНАЦІОНАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
ім. І.Ф. КУРАСА НАН УКРАЇНИ**

ІНСТИТУТ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ НАН УКРАЇНИ

ЧОРНОМОРСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ПЕТРА МОГИЛИ

**ЧЕРКАСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОГДАНА
ХМЕЛЬНИЦЬКОГО**

ЯГЕЛЛОНСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ (Республіка Польща)

ФОНД ГЕРДИ ХЕНКЕЛЬ (Німеччина)

УНІВЕРСИТЕТ МАЙНЦА ІМЕНІ ЙОГАННА ГУТЕНБЕРГА (Німеччина)

КАГУЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ П. ХАШДЕУ (Молдова)

МУЗЕЙ КАРОЛЯ І В БРАЇЛІ (Румунія)

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

**«УКРАЇНСЬКА ДИПЛОМАТІЯ:
СТАНОВЛЕННЯ, РОЗВИТОК ТА ПЕРСПЕКТИВИ»**

10 квітня 2025 р.

м. Київ

Українська дипломатія: становлення, розвиток та перспективи / за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції. Київ, 10 квітня 2025 р. Київ, 2024. 357 с.

Збірник наукових праць укладено за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції «Українська дипломатія: становлення, розвиток та перспективи», яка була організована кафедрою міжнародних відносин і суспільних наук гуманітарно-педагогічного факультету Національного університету біоресурсів і природокористування України 10 квітня 2025 р. Наповнення рубрик синхронізовано з основними напрямками роботи конференції і охоплює широке коло питань щодо витоків, традицій, розвитку та перспектив української дипломатії; аналізу стану дипломатії в умовах сучасних глобальних викликів та стратегічних пріоритетів світової, європейської та вітчизняної дипломатії в умовах російсько-української війни.

Видання розраховане на науковців, викладачів, аспірантів, студентів, а також усіх хто цікавиться питаннями сучасних міжнародних відносин та розвитку української дипломатії.

Рекомендовано вченою радою гуманітарно-педагогічного факультету Національного університету біоресурсів і природокористування України (протокол № 10 від 16.05.2025 р.).

Редакційна колегія:

Ткачук В.А., д-р екон. наук, проф. (голова);
Ніколаєнко С.М., д-р пед. наук, проф. (співголова);
Тонха О.Л., д-р сільгосп. наук, проф. (голова);
Любовець О.М., д-р істор. наук, проф.
Харченко С.В., д-р філол. наук, проф.
Хвіст В.О., канд. іст. наук, доцент

Відповідальна за випуск докт. іст. наук, проф. Любовець О.М.

Тези подано в авторській редакції.

Автори тез відповідають за достовірність викладеного матеріалу, за правильне цитування джерел, посилання на них та інших відомостей.

Передруковувати опубліковані в збірнику наукових праць матеріали дозволяється тільки за згодою авторів.